

Gómez Mompert, Josep Lluís (1992), *La gènesi de la premsa de masses a Catalunya (1902-1923)*. Barcelona, Pòrtic/Mèdia.

Aquest llibre és un resum de la tesi de doctorat del professor Gómez Mompert. Tant la tesi com el llibre constitueixen aportacions molt importants al coneixement de la premsa i del periodisme a Catalunya i a Espanya durant el primer terç del segle XX.

El marc de referència general adoptat per Gómez Mompert queda exposat mitjançant la hipòtesi segons la qual:

«A la Catalunya corresponent al període entre les dècades de les dues grans exposicions (la "Universal" de 1888 i la "Internacional" de 1929), les formes de vida i els sistemes de comunicació van experimentar unes transformacions rotundes, literalment espectaculars. Aquest canvis [...] eren els signes de l'ecosistema comunicatiu de masses, aquell que s'estava conformant com a conseqüència de la gestació de la societat-cultura de comunicació de masses».

A partir d'aquesta perspectiva general del període estudiat, expressió de les posicions bàsiques defensades pel grup d'investigadors d'Història de la Comunicació de Bellaterra que treballen sobre els orígens de la societat catalana de comunicació de masses, el professor Gómez Mompert precisa una hipòtesi específica relativa a la premsa:

«Durant el període en què va estar plenament en vigor la Mancomunitat de Catalunya —1914-1923— van donar-se les condicions necessàries perquè pogués conformar-se la premsa moderna i industrial ("de masses") a la ciutat de Barcelona».

L'obra constitueix la culminació d'un projecte molt ambiciós i ple de dificultats. Dibueix una panoràmica general de la situació de la premsa a Espanya i dels seus condicio-

naments durant el període. Analitza, sobretot, les circumstàncies específiques de la premsa diària a Catalunya i la seva dinàmica canviant. I, finalment, estudia les transformacions operades en el discurs periodístic d'aquesta premsa diària durant el primer quart del segle XX, sense perdre de vista la transformació paral·lela de la condició social, laboral, professional i associativa dels periodistes.

La principal dificultat del projecte consistia a garantir un tractament integral de la premsa i el periodisme durant tot el cicle estudiat. No es comptava amb precedents que haguessin resolt adequadament la ubicació de l'evolució del binomi premsa/periodisme en relació amb el conjunt del sistema cultural i comunicatiu. Calia, doncs, improvisar una metodologia que permetés un bon aprofitament del treball d'exploració de fonts de cara a la verificació o la impugnació de la hipòtesi. Probablement, en el desplegament d'una metodologia original i complexa, que combina instruments i procediments molt diferents en funció de cada material o de cada aspecte tractat, hi trobem el mèrit principal de l'aportació de Gómez Mompert.

Partint del coneixement detallat de la tradició espanyola i catalana d'història de la premsa, però revisitant la documentació original d'ús corrent, revisant-la i reaprofitant-la, descobrint les possibilitats de noves fonts deixades de banda pels estudis anteriors, el professor Gómez Mompert dona concreció metodològica i analítica a una concepció dels mitjans de comunicació acostada a la tradició dels estudis culturals (especialment els de l'escola de Birmingham) i a la de la «construcció social de la realitat».

La varietat de materials que utilitza Gómez Mompert, des de les estadístiques oficials fins als documents de l'empresari Urgoiti, de les memòries de periodistes fins a les novel·les

o les monografies, li permet un equilibri eficaç entre la descripció minuciosa i l'anàlisi general. El plantejament és decidit i vigorós. Sense especular amb dubtes retòrics o potsers protectors. L'autor apunta i dispara. Ens explica un procés de transformació social global a partir d'un èmfasi clar en el factor sistema de cultura-comunicació. I la premsa i el periodisme hi apareixen simultàniament com a símptoma del canvi i com a principalíssim agent de renovació i modernització; com a protagonistes centrals de la massificació.

En un context com aquest, la multiplicació de les capçaleres, l'increment de les tirades, el creixement de les plantilles i la seva professionalització, l'aparició de noves seccions, la metamorfosi de les pautes morfosintàctiques en la «fabricació» de la informació periodística... tot pren un sentit precís que n'explica la tendència, la contundència i, finalment, la gran repercussió: el sorgiment de la societat de comunicació de masses a Catalunya.

Aquest treball ha merescut el reconeixement de l'Institut d'Estudis Catalans amb l'obtenció del premi Joan Givanel, el més important dels que es convoquen a Catalunya en l'àmbit d'Història de la Premsa. El resultat és aquest llibre que proporciona informació rigorosa, ajuda a repensar el període i permet fer un salt endavant als estudis d'Història de la Comunicació.

J.M. Tresserras

Laguna, A.; López, A. (eds.) (1992), *Dos-cents anys de premsa valenciana. I Congrés Internacional de Periodisme. Actes. València, 1990*. València, Generalitat Valenciana.

Hom pot considerar que la història de la comunicació social al País Valencià constitueix un objecte d'estudi nou per als historiadors valencians. Fins ara, els estudis de publicacions periòdiques han estat pràcticament inexistents tot i que la tradició periodística valenciana és llarga, interessant, innovadora i clarament influent en els devenirs de les classes polítiques dirigents i, per descomptat, de les populars. Pocs historiadors com Ricard Blasco han dedicat el seu neguit

investigador a desempolsegant de les hemeroteques algunes de les publicacions valencianes més significatives, les han esfullat i interpretat en el seu temps i les han analitzat des de la perspectiva de la cultura de masses. Però és també cert que la premsa valenciana ha constituït el suport documental més fiable de reconstrucció històrica per a investigadors del nacionalisme valencià, com Alfons Cucó i Vicent Franch i Ferrer, i de la literatura catalana, com Josep Iborra, Vicent Simbor, Manuel Aznar i el mateix Joan Fuster.

Dos-cents anys de premsa valenciana és un recull de ponències i comunicacions presentades al Primer Congrés Internacional d'Història de la Premsa que tingué lloc a València el desembre de 1990 amb l'excusa de la celebració del segon centenari de l'aparició del primer diari valencià, el *Diario de Valencia*. L'edició d'aquest volum ha anat a càrrec d'Antonio Laguna i A. López, tots dos professors de la Facultat de Ciències de la Informació del CEU San Pablo.

El Congrés que ha propiciat aquest recull força generós de ponències i comunicacions va ser estructurat en tres eixos fonamentals, el primer va ser dedicat a les relacions de la premsa amb aspectes socio-polítics, el segon analitzava els aspectes socio-econòmics i l'últim constituïa una miscel·lània de qüestions molt diverses englobades sota el lema de cultura i llenguatges. Aquesta és també l'estructuració del recull de les ponències i comunicacions *Dos-cents anys de premsa valenciana*, que s'obre amb un record als artífexs de la primera gesta periodística valenciana d'una certa magnitud, el *Diario de Valencia*.

El primer apartat, doncs, «Prensa, Sociedad y Política» es compon de vuit ponències encapçalades per una anàlisi de Ricard Blasco sobre les mancances de la història del periodisme valencià. Blasco reconstrueix el naixement del *Diario de Valencia*, analitza les causes que van produir-ne l'aparició i la consolidació en una societat gens habituada a la lectura de la premsa diària. També hi aporta dades molt interessants sobre les expectatives i els recels del govern quant a l'aparició del *Diario*.

Ponències i comunicacions tracten aspectes diferents de la València periodística,